

Чорнобильські уроки для України та Японії

БІДА НА ВСІХ ОДНА. Партнери з Країни вранішнього сонця активно допомагають вітчизняним фахівцям вивчати і ліквідовувати наслідки аварії на АЕС

Марина ТЕПЛЕНКО
для «Урядового кур'єра»

Коли 35 років тому, вночі 26 квітня 1986-го, на Чорнобильській АЕС сталася найбільша в історії людства техногенна ядерна катастрофа, утворе-

на радіоактивна хмара накрила не лише території України, Білорусі та Росії, а й дісталася Швеції, Австрії, Норвегії, Німеччини, Фінляндії, Греції, Румунії, Словенії, Литви, Латвії. А через багато років подібна аварія виникла на іншому краї світу — у дуже

далекій від нас Японії. Та, отримавши цей гіркий досвід, представники обох країн об'єднали свої зусилля для подолання тяжких наслідків масштабних аварій.

2021 року минає 50-річчя встановлення побратимських зв'язків між Києвом і Кіото — стародав-

ньою столицею Японії. Та найтісніше відносини між країнами стали розвиватися в останнє десятиліття, після аварії на АЕС «Фукусіма-1» 11 березня 2011 року. Україна серед перших тоді запропонувала Японії гуманітарну, експертну, консультатив-

ну та технічну допомогу в подоланні наслідків ядерної аварії. Вітчизняні вчені та експерти виявили готовність ділитися досвідом і знаннями, аби оцінити ситуацію та ухвалювати рішення для мінімізації наслідків катастрофи.

Чорнобильські уроки для України та Японії

(Закінчення.
Початок на стор.1)

Проект для потерпілих

Тому з вересня 2011-го офіційний Токіо вдався до активної взаємодії з нашою державою з питань вивчення й використання унікального українського досвіду подолання наслідків Чорнобильської аварії. Зокрема, делегації відвідали Україну для огляду ЧАЕС і територій, що зазнали радіоактивного забруднення, провели зустрічі з українськими фахівцями та науковцями у сфері атомної енергетики, радіологічного захисту, радіаційної медицини, сільськогосподарської радіології, реабілітації населення й територій тощо.

Пожвавилася співпраця на урядовому рівні: відбувся візит першого заступника міністра освіти, культури, спорту, науки і технологій Японії Ю. Морі на чолі делегації фахівців департаменту науково-технологічної політики цього відомства. Японців цікавили досвід України в організації навчання дітей основ безпеки життєдіяльності на радіоактивно забруднених територіях і медичні оцінки наслідків аварії, нормування вмісту радіонуклідів у харчових продуктах, політика й практика переселення жителів.

А невдовзі близько 40 представників муніципальної влади префектури Фукусіма та медичних працівників цього регіону побували в Україні для вивчення нашого досвіду в подоланні наслідків катастрофи. Делегація японців відвідала державні органи, відповідальні за питання подолання наслідків аварії на ЧАЕС, науково-дослідні установи, медичні заклади, а також відповідні населені території.

Дуже важливо, що вже дев'ятий рік триває також плідна робота громадського Японського проекту допомоги Україні в оздоровленні людей, які страждали внаслідок радіації. Цим опікується Японський фонд майбутніх поколінь (Japan Offspring Fond (JOF)). У діяльності організації беруть участь як науковці й фахівці-медики, так і журналісти. Інформаційну підтримку презентаційних заходів Японського проекту надають Всеукраїнський благодійний фонд «Журналістська ініціатива» та НСЖУ.

За словами JOF Джунічі Коваки, це спільний міжнародний проект, у якому провідну роль відіграє саме Японський фонд, що вивчає питання впливу на здоров'я людини продуктів, які містять консерванти, канцерогени та інші шкідливі речовини.

Після аварії на АЕС «Фукусіма-1» фонд став приділяти більше уваги вивченню питань протидії радіаційному забрудненню харчових продуктів і поліпшенню здоров'я майбутніх поколінь. Об'єднавши понад чотири тисячі небайдужих осіб — представників різних професій у структуру, яка акумулює добробчинні пожертви, фонд видає журнал і допомагає багатьом людям не лише у своїй країні, а й жертвам Чорнобиля.

Звести негативний вплив до мінімуму

Безпосередньо в Україні проект стартував у 2012 році: допомогу почали отримувати окре-

Очільник японського фонду Джунічі Ковака вважає, що Японія і Україна свого часу затвердили ліберальні стандарти дозвільної концентрації радіонуклідів у харчових продуктах

мі українські сім'ї, які постраждали внаслідок катастрофи на ЧАЕС. Найпершими тоді стали родини із села Бігунь Овруцького району на Житомирщині — 11 дорослих і 6 дітей. Згодом для порівняння залучили ще вісім сімей переселенців у Кова-

паду — стронцію, цезію. Ці знання допоможуть запобігти можливим тяжким наслідкам і зберегти здоров'я дітей як в Україні, так і в Японії, де так само сталася масштабна аварія на АЕС. Ми вивчаємо, як можна звести негативний вплив до мінімуму. І

Японців цікавили досвід України в організації навчання дітей основ безпеки життєдіяльності на радіоактивно забруднених територіях і медичні оцінки наслідків аварії, нормування вмісту радіонуклідів у харчових продуктах, політика й практика переселення жителів.

лині на Переяславщині Київської області (24 дорослих і 23 дитини), які мають проблеми зі здоров'ям. У раціоні родин деякі місцеві продукти (м'ясо, молоко, річкову рибу) замінили екологічно чистими і перевіреними на вміст цезію і стронцію. Натомість вимагали відмовитися від споживання лісових грибів як найбільш нагромаджувачів радіоактивних елементів, дикорослих ягід тощо.

Далі проект розвивався із залученням значно більшої кількості сімей із забруднених і відносно чистих територій, а його програму розширили, налагодивши співпрацю з українськими науковцями в галузі медицини й радіобіології. Завдяки їхнім дослідженням, а також експертним висновкам і рекомендаціям, вдалося запровадити системний контроль харчування учасників експерименту. Також проведено рекультивацию ґрунтів під випаси худоби, внесенню мінеральні добрива на присадибні ділянки жителів, зокрема в селах Бігунь, Піщаниця, Можари, Радинка, Овсюки, Нові Мартиновичі, Ковалин, Єрківці, Стовп'яги.

Гості з Японії на чолі з паном Ковакою періодично відвідували українські сім'ї: «Нас найбільше цікавить стан здоров'я дітей, які живуть на забруднених після аварії територіях і споживають вироблені там продукти. Важливо знати, як впливають на організм малі дози радіації елементів із тривалим періодом роз-

паду — стронцію, цезію. Ці знання допоможуть запобігти можливим тяжким наслідкам і зберегти здоров'я дітей як в Україні, так і в Японії, де так само сталася масштабна аварія на АЕС. Ми вивчаємо, як можна звести негативний вплив до мінімуму. І

«А ми заспокоїлися вже через 30 років...»

В Україні від початку досліджень співпрацю родин із науковцями і фондом координувала голова громадської жіночої організації «Надія» (с. Ковалин) Тетяна Андросенко. З її слів, Японський проект сприяв поліпшенню здоров'я майже чотирьох тисяч дорослих і дітей. Його організатори переконані, що населенню потрібна об'єктивна інформація про стан справ з радіоактивним забрудненням продуктів, води, довкілля. На тому, що необхідно популяризувати ідеї радіоактивної безпеки та здорового харчування, наголошують і вітчизняні вчені, зокрема кандидат біологічних наук Микола Лазарев — доцент кафедри радіобіології та радіоекології Національного університету біоресурсів і природокористування України. На прикладі трьох шкіл із Народиців, Овруча (Житомирщина) та Радинки (Київщина) фахівець наочно показав, які зміни відбуваються, коли вживати заходів профілактики. Також він наголосив, що нині в Україні Японський проект єдиний, що виконують, і який сприяє зниженню радіоактивного забруднення харчів.

«У квітні минули 35 років виходу реактора в Чорнобильсько-

му районі. Тепер перед країною постали інші виклики, адже проблемам чорнобильців не приділяють належної уваги на державному рівні. За останні роки зникли структури, які відповідали за радіаційний стан поза 30-кілометровою зоною відчуження. А якщо людина не бореться з наслідками радіаційного зараження, процес очищення природним шляхом відбувається дуже повільно. Радіонукліди (плутоній, цезій, стронцій, накопичені в ґрунті) небезпечні для здоров'я. Наприклад, цезій остаточно розпадається лише через 300 років, а ми заспокоїлися вже через 30. Важливо, щоб роз'ясненням, навчанням, захистом людей, які живуть на забруднених територіях, опікувалися не лише ініціативні люди, громадські організації, а й працювали потужні державні програми», — переконаний Микола Лазарев.

Самоселів немає

До Японського проекту нині залучено майже 4000 осіб. Найперше його ініціатори проводять анкетування школярів. У такий спосіб з'ясовують, чим харчуються діти, які захворювання їм дошкуляють. Важливо знати не тільки те, як впливають на організм дитини малі дози радіації, а й берегтися від небезпек. Крім уже згаданих способів захисту від внутрішнього опромінення, учасникам проекту на Поліссі заборонено збирати в лісах дрова й топити печі цією деревиною — вона містить радіонукліди.

Партнери з Японії фінансували проведення заходів розкислення, очищення пасовищ, внесення добрив. Великий кількість сімей мешканців забруднених і відносно чистих територій систематично видавали міндобрива

Насамкінець. До 2020 року (до наступу пандемії) гості з Токійської агломерації регулярно відвідували Україну й запрошували до Японії українських науковців, лікарів, учителів, журналістів, громадських активістів, які там читали лекції. Учасники проекту з обох країн упевнені: проблеми, зумовлені радіаційним забрудненням довкілля, не можна замовчувати, треба всіляко поширювати, популяризувати ідеї радіаційної безпеки та здорового харчування. Адже життя людей і їхнє здоров'я — це найвищі цінності.

для використання на присадибних ділянках. І вже очевидно, що такі заходи допомогли оздоровити дітей: у них зникають головні болі, вони менше втомлюються, не спостерігається загострення хронічних хвороб.

Директори шкіл районів Житомирської, Київської, Полтавської областей об'єдналися в громадську організацію «Асоціація освітян за безпечне майбутнє». Вони проводять інформаційно-роз'яснювальну роботу серед населення, співпрацюють із вітчизняними вченими, які досліджують вміст радіонуклідів у сільгосппродукції, вирощеній на присадибних ділянках місцевих мешканців.

«Найважливіше — спонукати людей, особливо дітей, переосмислити свій спосіб життя, об'єднати зусилля в боротьбі з невидимою радіацією. Об'єднані територіальні громади теж зацікавилися результатами проекту й долучаються до роботи», — наголошує керівник Піщаницької школи Микола Слепенчук.

Люди мають більше знати про вплив радіації і заходи безпеки, дбати про власне здоров'я і здоров'я дітей. Це стосується і переселенців із зони відчуження, які згодом повернулися до рідних осель: нині понад 400 тисяч осіб проживають у 2-й зоні радіоактивного забруднення. Держава, згідно з чинним законодавством, не має права вкладати кошти в розвиток цих територій, бо це зона відселення. Хоча тут теж має бути система профілактики негативного впливу внутрішньої радіації, а всі об'єкти повинні мати систему захисту людей в випадок нештатної ситуації.

Звичайно, у Японії після вибуху на АЕС «Фукусіма-1» так само утворилася зона радіоактивного забруднення. У 2019 році делегація українських журналістів на запрошення Японського фонду майбутніх поколінь побувала на таких територіях. У зоні обов'язкового відселення людей і на Тихоокеанському узбережжі журналісти побачили, як зберігається на майданчиках зібраний у пластикові мішки заражений ґрунт, очищення якого може тривати багато років.

«Було дуже дивно бачити в цій зоні сучасну техніку: покинуту, забуту, що не властиво хазяйновитим і працелюбним японцям. Ще ми зустрілися з переселенцями в містечку Коріяма, які ностальгують за втраченими домішками. Я свого часу працював в Макарові редактором газети і добре пам'ятаю: семи тисячам переселенців з Чорнобильської зони офіційно надали в районі (до жовтня 1986 року) нові будинки або квартири. Утім, поліщукі мріяли повернутися додому... А ось переселенцям у Японії дають можливість щорік на кілька годин приїздити до своїх залишених помешкань. Самоселів там немає», — ділиться враженнями від побаченого голова ВБФ «Журналістська ініціатива» Людмила Мех.